

دانش آموز این روزگار،
سؤالی برایش مطرح
نمی شود، خانواده،
مدرسه و معلم و
خصوصاً رسانه ها،
هرآنچه را لازم است
تا کودک و نوجوان
بیاموزد دسته بندی
کردند و در سال های
مختلف تحصیل
در اختیارش قرار
می دهند و او آن
محتواها را بدون
احساس نیاز دریافت
می کند

به بهانه روز جهانی پژوهشگری

کودک پژوهشگر

الهام اسماعیلی
نویسنده

مراجعه می کنند تا با استفاده از منابع
مرجع از جمله فرهنگنامه کودکان و نوجوانان
به جست و جو پژوهش در موضوع مورد سؤال
بپردازیم، کاهش می یابد.

مختلف به ما مراجعه کنند و پروژه های کلاسی
را با هم پیش ببریم و انواع روش پژوهش را با
هم تجربه کنیم. اما هر سال تحصیلی تعداد
دانش آموزان کودک و نوجوانی که به کتابخانه

جنس سؤال ها متفاوت و جست و جوی بسیار
یافتن پاسخ بیشتر شود. در فصل مدرسه ها در
کتابخانه کودک و نوجوان با تعداد زیادی کتاب
مرجع، منتظریم تا دانش آموزهای رده سنی

کودک ذاتاً پرسشگر و جست و جوگر است. از
همه چیز می پرسد و برای سؤال هایش در پی
پاسخ است. هرچه بزرگ ترمی شود و به سن و
سال مدرسه رفتن می رسد ما انتظار داریم که

برای کودک و نوجوان نمی گذارند.
تعداد نوجوانانی که به یک موضوع
علاقه مند می شوند و می خواهند
در دریای دانش شیرجه بزنند و آن
را عمیق یاد بگیرند یا مهارتی کسب
کنند بسیار اندک و انگشت شمار
است. مدتی پیش کودکی را دیدم
که به خزندگان علاقه دارد و درباره آنها
کتاب می خواند، مستند می بیند،
پژوهش می کند و می داند که در
آینده نیز یک جانورشناس متخصص
با گرایش خزندگان می شود، بسیار
با همسرن و سالاتش متفاوت بود؛
متمرکز بود و مانند سایر بچه ها
از هر محتوای رسانه ای که در
دسترس بود، استفاده نمی کرد.
از گروه همسالان پیروی نمی کرد
و به خودش و علاقش آگاه بود و
باعزت نفس پیشنهادهای فراگیر
دوستانش در زمینه های مختلف
را بررسی و در نهایت رد می کرد. در
هر کاری مستقل عمل می کرد و
با استدلال درباره انتخاب هایش
توضیح می داد که همه در راستای
هدفش بود. لازمه این سبک زندگی
و پژوهش، کناره گیری از هر چیزی
است که کودک و نوجوان را در سطح
نگه می دارد. والدین، معلم، مربی
برای کودک و نوجوان نقش تسهیلگر
و حمایت کننده را دارند که با تشویق
به طرح پرسش و برانگیختن حس
کنجکاوی کودک باعث خواهد شد
کودک پژوهشگر تربیت شود.

می گیریم. نمی گذاریم لذت کشف
را بچشدند تا در مسیر پژوهش و کشف
قرار گیرند. هرگاه در طول قرن ها
انسان، احساس نیاز به چیزی
داشته است، در پی رفع آن کوشیده
و آن را پاسخ داده است. کودک به
محض تولد با انبوهی از نیاز به دامن
خانواده می آید و ما با توجه به روند
رشد او، نیازهایش را برآورده می کنیم.
در هر عصری یک نیاز که از همه
پرنرنگ تر بوده به پاسخ رسیده است.
مثلاً نیاز به ساخت ابزارهای مختلف
شکار برای پاسخ به نیاز گرسنگی، از
نیازهای حیاتی و کف هرم مازلو تا
نیاز به شکوفایی. مثلاً میل به پرواز
و ساخت هواپیما. نه تنها کودک و
نوجوان، که بزرگسالان هم در این
عصر از هر چیزی اشباع شده اند.
اشباع از هرآنچه در ذهن آید. برای
همین است که به هر سمت که
سرم می کشیم، ما را به سم زدایی و
پاکسازی ترغیب می کنند. سم زدایی
از کبد، پاکسازی بدن، پوست، ذهن
و سم زدایی این روزها، دیجیتالی
است. تا از نظر ذهنی و جسمی
پاک شده، عادی و نرمال شویم و
بتوانیم سبکبال زندگی کنیم. دانش
آموز عصر دیجیتال در حد اسکرول
کردن، درگیر یک مطلب یا موضوع
می شود، چند ثانیه مکث می کند،
سپس از روی مطلب رد می شود.
سرعت بالای زندگی، حوصله عمیق
شدن و کاویدن یک موضوع را

کردند و در سال های مختلف
تحصیل در اختیارش قرار می دهند
و او آن محتواها را بدون احساس
نیاز دریافت می کند. از بی سؤالی
بی نیازی و فاقد دغدغه بودن آنها
می دانم. هرگاه انسان احساس نیاز
داشت، نیاز بی پاسخ ماند، سؤال
و دغدغه ای برای او ایجاد می شود.
نیاز برآورده نشده است که سؤال
ایجاد می کند. کودک و نوجوان این
عصر فاقد احساس نیاز هستند. ما
به جای آنها فکر می کنیم و تصمیم

کرده است. شاید دیگر نیاز به حضور
در کتابخانه و استفاده از منابع معتبر
نباشد. همان منابع معتبر به صورت
دیجیتال در انواع کتابخانه های تحت
وب در دسترس است و البته که
استفاده از آنها رایگان نیست و میزان
مراجعه از سوی کودک و نوجوان به
آنها بسیار کم است. بیشتر منظورم
این است که دانش آموز این روزگار،
سؤالی برایش مطرح نمی شود،
خانواده، مدرسه و معلم و خصوصاً
رسانه ها، هرآنچه را لازم است تا
کودک و نوجوان بیاموزد دسته بندی

روحیه پژوهشگری و پرسشگری در
مدارس، زیر فشار حجم مطالب
آموزشی و تکالیف شب و امتحان های
کلاسی از بین می رود. البته همه
تقصیرها به گردن نوع آموزش، معلم
و مدرسه نیست. در عصر اینترنت
و شبکه های اجتماعی و این روزها
چت با هوش مصنوعی و بمباران
اطلاعاتی که کودک در معرض آن
است، محتمل است که قبل از ایجاد
سؤال در ذهن کودک و حرکت به
سمت رسیدن به پاسخ، جواب های
آماده در اختیارش قرار گیرد و او
بخواهیم آن پاسخ ها را یاد گیرد و به
همان بسنده کند. که البته در تفکر
انتقادی، رسیدن به هر پاسخ یک بن
بست و پایان تفکر است. پرسیدن
سؤال های خوب ادامه دهنده مسیر
پژوهش است.

دانش آموزان این روزها سؤالی
برایشان ایجاد نمی شود تا به دنبال
پاسخ و پژوهش باشند. بعد از پاندمی
کووید ۱۹ و در دسترس قرار گرفتن
اینترنت به واسطه گوشی هوشمند،
اگر سؤالی هم داشته باشند، به
صورت صوت یا متن از آقا گوگل
می پرسند و او برای آنها هزاران و
گاه میلیون ها صفحه می آورد که به
سؤال او پاسخ داده اند، بدون اینکه
زحمتی به خودش برای جست و جو
در منابع مختلف و معتبر دهد. البته
قطعاً نوع پژوهش در عصر دیجیتال
و در نگاه کودک بومی دیجیتال تغییر

هرسال تحصیلی
تعداد دانش آموزان
کودک و نوجوانی که
به کتابخانه مراجعه
می کنند تا با استفاده
از منابع مرجع از
جمله فرهنگنامه
کودکان و نوجوانان به
جست و جو پژوهش
در موضوع مورد سؤال
بپردازند، کاهش
می یابد